

THEATERLEZEN MET DYSLECTISCHE LEERLINGEN

Theaterlezen is een functionele en motiverende vorm van herhaald samenlezen, met als doel: samen een leestekst voor een groep toehoorders over het voetlicht brengen. In de onderwijspraktijk en in de individuele dyslexiebehandeling kan de leesvaardigheid én het leesplezier van kinderen met dyslexie gestimuleerd worden, door via theaterlezen hun sterke kanten in te zetten.

Tekst: Itie van den Berg en Alie Smidstra

Voor kinderen met dyslexie valt het niet mee om gemotiveerd te blijven voor lezen. Het is inspannend en kinderen voelen zich zelden competent tijdens het lezen. Dit kan leiden tot angst voor lezen en leesvermijding. Nielen (2016) vond in zijn onderzoek aanwijzingen dat er kinderen zijn die niet of nauwelijks meer lezen, omdat ze angst voor lezen hebben, bijvoorbeeld door een opeenstapeling aan negatieve emoties. Nielen noemt deze groep ageletterd. Ook kinderen zonder dyslexie in Nederland lezen niet altijd graag. In het laatste internationale onderzoek naar leesvaardigheid en leesmotivatie van kinderen in groep 6 (Pirls, 2015), signaleert Jan Berenst (2016) dat Nederland bijna onderaan in de rangordes staat wat betreft de gemotiveerdheid om op school te lezen. Hij schrijft dat toe aan demotiverend leesonderwijs. Zowel Berenst als Nielen geven aan dat er op het terrein van leesmotivatie nog heel wat te winnen valt; *‘Teaching children how to read is not enough, we must teach them to want to read’* (Nielen, 2016). Een echte uitdaging voor dyslexiebehandelaars, ouders, interne begeleiders en leerkrachten.

DYSLEXIEBEHANDELING KOPPELEN AAN LEESBEVORDERINGS- EN OUDERBELEID

Als lezen moeilijk is, zijn alle krachtbronnen voor het lezen in de buurt van het kind met dyslexie belangrijk. Voor de ib’er is een belangrijke rol weggelegd in het zoeken naar verbindingen in het beleid van de school op het terrein van leesbevordering, ouderbeleid en zorgbeleid. Hoe kunnen de dyslexiebegeleider, de ouder, de leerkracht ervoor zorgen dat kinderen plezier in lezen houden, blijven lezen en lezen niet willen vermijden? Een van de antwoorden is: samenwerken met elkaar om zoveel mogelijk specifiek op het kind gerichte, motiverende leesactiviteiten te genereren. Deze aspecten van gerichte motiverende leesactiviteiten komen we in onderzoek (Knuttel, 2015 en Berenst, 2016) en in de praktijk tegen: samen lezen, betekenisvol lezen en extra, specifieke ondersteuning bieden. Een aantal concrete voorbeelden voor thuis en op school:

- Elkaar voorlezen.
- Samenlezen met andere kinderen.
- Zorgen dat kinderen betekenisvolle teksten kunnen kiezen.
- Teksten introduceren en teksten koppelen aan eigen ervaringen.
- Toewerken naar een functioneel doel, bijvoorbeeld voorlezen aan een ander.
- Over een beleving uit een verhaal of verworven kennis kunnen praten met een ander.
- Adequate feedback krijgen tijdens het lezen.
- Met het kind overleggen welke leesondersteuning wenselijk is.

Het kind met dyslexie een competent gevoel geven is een belangrijk punt van samenwerking. Geef het kind eigenaarschap over zijn leesproces, zoek samen met het kind naar vormen van modeling die het kind helpen. Overleg tussen betrokkenen en het kind over feedback en complimenten en het voeren van leesgesprekken over leesaanpak, leesprestaties en leesplezier levert ouders, leerkrachten en de dyslexiebegeleider nieuwe aanknopingspunten op over leesmotivatie, gevoel van competentie, voorkomen van leesangst bij het kind. De ib’er kan het overleg initiëren en de resultaten van deze overleggen monitoren.

Stappen voor het dyslectische kind

1. Kiezen van verhaal en rol bij behandelaar.
2. Tekst hardop in koor lezen met behandelaar.
3. Uitvoering tekst lezen met opdrachten over ritme, stemming, enzovoort met behandelaar.
4. De hele week oefenen onder begeleiding van ouder en/of leerkracht, die gezichtsexpressie, toonhoogte enzovoort bespreekt.
5. Opvoering in de groep.

THEATERLEZEN, EEN AANKNOOPPUNT VOOR SAMENWERKEN?

Wat heeft theaterlezen te bieden als het gaat om samenwerken aan leesmotivatie. Kunnen we samen lezen, betekenisvol lezen en extra, specifieke ondersteuning een rol geven in theaterlezen? We proberen het in onze eigen dyslexiebehandeling en in klassen uit en bevragen leesspecialisten, ouders, leerkrachten en kinderen zelf.

Tips voor samenwerken

1. De ib’er bespreekt de waarde van samenwerken met de betrokken leerkrachten en denkt mee over de overlegmomenten kind-ouder-behandelaar-leerkracht.
2. Het kind oefent thuis de melodie (hoog en laag), de dynamiek (hard en zacht), het tempo (snel en langzaam en gebruik van pauzes), de intonatie en emotie: blij, vrolijk, boos, verdrietig, geheimzinnig, spottend.
3. De behandelaar en leerkracht mailen of spreken elkaar over het thema dat speelt in de klas, opvoering van het verhaal, inzet van de overige kinderen en de aandachtspunten voor dagelijkse leesopdrachten, zoals vloeiend lezen, lezen met intonatie, signaleren en stimuleren van begrip en beleving, vormen van feedback.
4. De leerkracht zoekt met ib’er naar extra oefenmogelijkheden met het dyslectische kind in de klas.
5. De leerkracht zoekt ruimte voor overleg tussen het dyslectische kind en de overige kinderen die meedoen in het verhaal. Samen zoeken ze bijvoorbeeld de attributen uit en de passende sfeer voor een digibord-decor. Het dyslectische kind is de initiatiefnemer (regisseur).

IN DE PRAKTIJK: THEATERLEZEN EN RALFI

OBS Oud Avereest, de school van ib’er Hanneke Stapel-Vleems (2010), combineert de RALFI-aanpak met theaterlezen. Op maandag wordt de theaterlezentekst bij de kinderen geïntroduceerd en verdelen ze de rollen. Ze kruipen in de rol van een personage en lezen de teksten hardop voor. Elke volgende dag is er aandacht voor vloeiend lezen of lezen met

RALFI	Theaterlezen
Dag 1: Leraar leest interactief voor, kind wijst mee, koorlezen met leraar en dan duolezen.	Leraar leest interactief voor (de vragen gaan over lastige woorden en de rollen; hoe zou jij reageren?), kind wijst mee, kind kiest rol (markeren), koorlezen van hele tekst en duolezen van eigen rol plus een andere rol.
Dag 2: Leraar leest voor, open vragen over de tekst, kind wijst mee, koorlezen en dan duolezen.	Leraar leest interactief voor (gaat dieper in op de rollen; hoe zou jij dit oplossen?), kind wijst mee, kind leest eigen rol mee, koorlezen van hele tekst en duolezen van eigen rol plus een andere rol.
Dag 3: Leraar leest voor, open vragen over de tekst, kind wijst mee, koorlezen en dan duolezen.	Leraar leest voor met accent op intonatie, kind wijst mee, kind leest eigen rol in echo mee, koorlezen van hele tekst met intonatie en dan duolezen van wisselend andere rol en eigen rol.
Dag 4: Leraar leest voor, open vragen over de tekst, kind wijst mee. Duolezen.	Leraar leest voor met accent op expressie, kind leest eigen rol mee. Duolezen met accent op expressie. Weer met een andere rol.
Dag 5: Vrij lezen van de tekst.	Presenteren aan de hele klas. Kinderen hebben de tekst in hun hand en lezen hun rol vloeiend, met intonatie en expressie. Feedback van de leraar en de groep.

Figuur 1: Combinatie RALFI en Theaterlezen

begrip, intonatie en expressie. Op vrijdag voeren de kinderen het verhaal op, met de tekst in de hand. Door het vooruitzicht van een geïnteresseerd publiek oefenen ze enthousiast met nauwkeurig lezen, intonatie en expressie. Door de rolverdeling ervaren ze mentale steun van elkaar en door de natuurlijke pauzes ervaren ze minder stress. We zien in deze aanpak alle aspecten van gerichte leesmotiverende activiteiten terug.

IN DE PRAKTIJK: GROEI IN LEESMOTIVATIE EN VLOEIENDHEID

Op de school uit het onderzoek van Elseline Knuttel (2015) blijkt dat de leesmotivatie van de kinderen groeit met theaterlezen, ook bij de zwakke lezers. De vorderingen in vloeiendheid zijn opvallend. De leerling die de grootste vooruitgang van allemaal heeft geboekt in de vloeiendheidsmeting, zegt over zichzelf: 'Eerst las ik saai, alles hetzelfde, maar nu niet meer.' Zwakke lezers lijken te profiteren van theaterlezen, zelfs meer dan middelmatige lezers. Knuttel noemt naast samen lezen, *modeling* en gerichte feedback als vormen van ondersteuning ook nog aspecten als hoge doelen stellen en aandacht voor metacognitie en veiligheid.

IN DE PRAKTIJK: KINDEREN MET DYSLEXIE EEN VOORSPRONG IN DE KLAS

In de praktijk van de dyslexiebegeleiding zien we dat kinderen met dyslexie goed meedoen met theaterlezen. In de klas van Jente heeft de dyslexiebehandelaar van De Holk in Nijkerk een week van tevoren alvast met hem een verhaal gekozen. Deze dyslexiebehandelaar doet de behandeling in de school. Jente koos het verhaal *Prins Feije en de muggen* uit *De Krokomingo*. De behandelaar las het verhaal voor en liet hem twee rollen

kiezen volgens de aanpak uit figuur 1. Na de instructie aan zijn ouders en overleg met de leerkracht heeft Jente thuis de hele week geoefend. Hij las de door hem gekozen rollen en zijn moeder de andere. Aan het eind van de week koos hij welke rol hij op zich wilde nemen, als er in de klas met andere kinderen geoefend zou worden. Toen hij bij de aankondiging van de nieuwe leesactiviteit in de klas merkte dat hij een voorsprong had op zijn klasgenoten, groeide zijn zelfvertrouwen zodanig dat hij de leiding nam en de andere kinderen wegwijst maakte in de rollen. Het optreden voor de groep was voor Jente een bijzonder motiverende leeservaring.

In de klas van Colin wilde de juf leren een groepje kinderen te begeleiden met theaterlezen. Colin had samen met zijn dyslexiebehandelaar de tekst *Andersom* gekozen uit *Sesam, open u* en had thuis een aantal rollen samen met z'n vader geoefend. Colin had de eerste keus welke rol hij het liefst op zich wilde nemen. In de daaropvolgende week gaf de dyslexiebehandelaar in de klas een voorbeeldles voor de juf, waarin zij liet zien welke mogelijkheden er waren om kinderen uit te dagen hun rol met verschillende intonaties te lezen, bijvoorbeeld op een vrolijke of treurige manier, op een gehaaste manier of juist zeer relaxed, enzovoort. Die week oefende het groepje kinderen zelfs in de pauze met veel enthousiasme. Toen de juf hem iets wilde aanreiken, riep Colin: 'Deur dicht, we zijn aan het oefenen.'

Het optreden voor de groep was voor Colin een van de eerste ervaringen dat hij volwaardig mee kon doen met samenlezen. Ook wanneer de dyslexiebehandeling niet op school plaatsvindt, is overleg met de leerkracht en de ouders vaak goed te doen.

TECHNISCH, BEGRIJPEND EN BELEVEND LEZEN INÉÉN

Een integrale benadering van lezen vinden we vaak niet terug in het leesonderwijs. Juist met theaterlezen zijn alle drie aspecten van lezen belangrijk. De leerling wil zijn rol hardop, vloeiend kunnen lezen voor de toehoorders, het verhaal begrijpen is essentieel om de juiste attributen te kiezen en te gebruiken, het verhaal beleven is belangrijk om de persoon die het kind is in het verhaal op 'eigen' wijze neer te zetten en de meest sfeervolle digibordillustratie als decor voor het spelen te kunnen creëren of te zoeken.

Als het kind met dyslexie het verhaal met begrip en beleving wil uiten, zodat anderen ervan kunnen genieten, is dat een betekenisvolle context. In deze context kan het kind veel meer inzetten dan zijn gebrekkige vloeiendheid met technisch lezen. Met ondersteuning van andere kinderen, de leerkracht, de ouders en eigen motivatie, zullen kinderen die gegrepen zijn door theaterlezen alles op alles zetten om dagelijks het hardop lezen te oefenen, er feedback op te vragen en opnieuw te oefenen. We zien dat in onze omgeving en we zien het in praktijkgericht onderzoek (Knuttel, 2015 en Stapel-Vleems 2010). Niet elk kind heeft het talent om een groep te regisseren. Maar de ontdekking dat sterke kanten van kinderen (hun talenten) ingezet kunnen worden om hen te laten excelleren in een voor hun moeilijke leersituatie is de moeite van een verdere verkenning waard. Verhalen zijn er om van te genieten en dat zie je dyslectische kinderen samen met hun meelezende klasgenootjes doen.

Overleg met het kind wanneer het gesouffleerd wil worden en op welke manier

EXTRA SPECIFIEKE ONDERSTEUNING

Theaterlezen biedt de mogelijkheid van nieuwe vormen van ondersteuning. In de voorbereidende fase de ondersteuning van de dyslexiebehandelaar, ouder of leerkracht; in de oefen-fase de ondersteuning van andere kinderen. Denk daarbij ook aan het inzetten van een filmopname met de tablet. Zijn de kinderen tevreden? Hebben ze nog tips voor elkaar? En tijdens het 'optreden' voor de klas is er nog een extra vangnet voor kinderen met dyslexie; ze kunnen gebruikmaken van een souffleur. Dat gebeurt bij toneel ook. Overleg met het kind wanneer het gesouffleerd wil worden en op welke manier. Overigens zagen we tijdens een leesoptreden van vijf kinderen met dyslexie in een kinderboekenwinkel dat ze elkaar op een natuurlijke manier 'souffleerden' door een woord of zinsdeel te fluisteren of over te nemen.

THEATERLEZEN EN TALENT

Wij merken in de praktijk dat kinderen met dyslexie gaan groeien en gloeien als ze hun talent in kunnen zetten. Neem Renske die in een theaterverhaal over kerst meteen de regierol pakte omdat ze de uitvoering van het theaterverhaal al voor zich zag. 'Ik ga het mobieltje van mijn moeder vragen en dan kunnen we dat onder watten leggen en ...' Wanneer een kind de regierol neemt, dan komt het daarna wel aan op precies lezen, want de toehoorder wil wel weten waar het mobieltje zoekraakte, wie het mobieltje ging vinden, hoe het zat met de ringtone, enzovoort. Gericht lezen dus, en ook nog eens vloeiend lezen als je dan ook nog een van de hoofdrollen hebt gekozen en moet weten wanneer het mobieltje tevoorschijn komt in het verhaal en jij de telefoon op moet nemen.

Twan, een jongetje met zware dyslexie kwam in het theaterverhaal *De Pepernotenparaplu* goed uit de verf door zijn trage 'statige' manier van praten in de rol van Sinterklaas. Daardoor kreeg hij de aandacht van het publiek die hem toekwam. Twan kon door zijn beleving van de tekst zijn rol zo goed neerzetten, dat zijn prestatie veel meer was dan vloeiend hardop lezen. Hoe mooi is het dan om ook de talentaspecten in de feedback mee te nemen: 'Hard gewerkt, goed geoefend. Je las je rol als een echte Sinterklaas. Jullie lazen met elkaar zichtbaar met plezier. Goede regisseur: sfeervolle achtergrond gekozen. Jullie verhaal kwam echt over.'

TOT SLOT

Wij denken dat het erg de moeite waard is om het oefenen van vloeiend lezen niet los te maken van begrijpend en belevend lezen. Juist bij het begrijpen en beleven van teksten kunnen dyslectische kinderen tal van talenten laten zien. Die kunnen in een betekenisvolle leesactiviteit zoals theaterlezen de motor worden om energie te blijven houden voor herhaald oefenen van vloeiend lezen, en ons volwassenen oog laten krijgen voor de kansen om sterke punten van kinderen in de feedback op lezen te betrekken.

LITERATUUR

- Berenst, J. (2016) *Geletterdheidspraktijken en een ander perspectief op lezen* in Meer Taal, jaargang 4, nummer 1
- Knuttel, E. (2015) *Applaus voor jou! Handleiding theaterlezen voor leesbegeleiders*. Dordrecht, Uitgeverij de Inktvis.
- Nielen, T. (2016) *Aliteracy: Causes and solutions* in Meer Taal, jaargang 3, nummer 3
- Stapel-Vleems, H. (2010). *Mag ik meedoen? Theaterlezen voor leerlingen met leesproblemen. Praktijkonderzoek*.
- Tuijl, van C en M. Gijsel. <http://didactiefonline.nl/artikel/leesonderwijs-van-a-naar-b-eter>.

INFORMATIE

Meer informatie vind je op:

- www.julesplus.nl
- www.theaterlezen.nl

Kinderen met dyslexie
gaan groeien en gloeien
als ze hun talent in
kunnen zetten

Tip van de redactie

In de materialenbank op www.lbbo.nl zijn onder meer de volgende artikelen over dyslexie te vinden:

- *Vergoede dyslexiezorg via de gemeente (september 2016)*
- *Verslag Dyslexieconferentie (maart 2016)*

Itie van den Berg is onderwijspsycholoog en auteur bij Jules Plus.

Alie Smidstra is ontwikkelingspsycholoog en dyslexiebehandelaar bij E-vizier. Samen met Itie van den Berg ontwikkelt zij materialen en aanpakken op het terrein van theaterlezen.